

ELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Objectius

- Conèixer la problemàtica específica del signes de puntuació.
- Aconseguir un domini suficient de les tècniques de puntuació per a produir textos coherents i ben cohesionats.

Activitat 0

Desxifreu i puntueu aquest "criptograma":

ELSGRECSBRESSOLDELACIVILITZACIOEUROPEAVANCOMENÇARAESCRIUREENMAJUSCULESSENSE
ESPAISENBLANCENTRELESPARAULESISENSECAPSIGNEDEPUNTUACIOAMESQUANACABAVENLAPRI
MERALINIAQUEESCRIVIENDESQUERRAADRETACOMENÇAVENLASEGUENTDEEDRETAAESQUERRAELS
CIUTADANSATENESOSAPRENIENDELLETRALES COLAISABIENLLEGIRPERFECTAMENTLESCRIPTURA
PEROVAANARPERFECCIONANTSEAMBELSANYSESVADEIXARDINVERTIRLESLINIESESVANCOMENÇAR
ADEIXARESPAISENBLANCAUTILITZARLES MINUSCULES

I. INTRODUCCIÓ

L'evolució de l'escriptura va fer una gran passa endavant amb l'aparició de la impremta, innovació tecnològica que va acabar d'institucionalitzar l'ortotipografia, la qual no ha fet més que evolucionar fins a l'actualitat.

A tall d'introducció a les normes que regeixen l'ús dels signes de puntuació, llegim el text següent:

Factors que intervenen en la puntuació

La puntuació d'un escrit depèn de la *sintaxi*, l'*entonació* (que el text tindria si es pronunciés) i el *gust personal*. Aquests factors van molt sovint lligats a un altre: la *llargada* d'un determinat fragment. La sintaxi i l'entonació van unides en general, però no sempre. Pel que fa al gust personal, hem de dir que quan una persona posseeix el domini intuïtiu d'aquestes eines que agrupem sota el rètol de *puntuació*, en fa un ús que no pot ajustar-se, a primera vista, a les fredes regles dels manuals.

Puntuar és com conduir un automòbil: per anar bé, hem d'haver oblidat tots els engavanyaments del període de pràctiques; com utilitzar un ordinador: que ens ofereix múltiples recursos per al mateix efecte o per a efectes semblants o equivalents; com pintar un quadre; com interpretar una cançó; com redactar una instància (els curts de gambals no saben desclipsar-se de la fórmula encarcarada apresada en un manual); o com baixar del Pedraforca: a bot i a crits per la tartera, o bé continuant la plàcida conversa pel corriol que adés s'enfuig i adés zigzagueja. ¿Caldrà ara advertir que un mateix fragment pot estar *ben* o *mal* puntuat de més d'una manera?

En definitiva, la puntuació és un recurs al servei de l'escriptor; en general, un recurs que li permet de reflectir aproximadament les modulacions de la llengua oral i d'atendre altres necessitats específiques de la llengua escrita. Un cop esmentats els factors que s'entrecreuen en aquest terreny, diguem que és i no és cert que sigui impossible de donar regles de puntuació. Com en altres ciències, és un repte reduir a principis la

intuïció. Aquest repte és el que afrontem tot seguit.

Josep M. Pujol i Joan Solà

II. LES FUNCIONS DELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

A continuació explicitem algunes de les principals funcions textuales dels signes de puntuació. Els exemples que les il·lustren van en cursiva, i l'asterisc (*) que hi ha de vegades davant alguna expressió indica que aquesta puntuació no es recomana ortotipogràficament.

II.1. COMA (,)

És el signe de puntuació amb més funcions. En general, indica una pausa menor i s'empra en els casos següents:

1. Enumeracions:

- a) per a separar els elements no separats per conjuncions: *Portarem diccionaris, fulls, llapis i gomes.*
- b) analògicament, en oracions juxtaposades i distributives: *Va arribar, va donar una ullada, es va fer fonedís. Adés crida, adés no se'l sent.*

2. Incisos amb autonomia prosòdica:

- a) aposicions explicatives (expressions posposades a un antecedent que n'introdueixen una explicació): *Les localitats mediterrànies, molt turístiques, a l'estiu s'omplien de gom a gom.*
- b) imperatius: *Companys, escolteu-me, algú té un euro per a deixar-me?*
- c) interjeccions: *Quina fartera, eh, tu?*
- d) locucions adverbials: *El que va proposar, en efecte, és acabar la feina abans d'anar-se'n.*
- e) locucions conjuntives: *L'adequació, és a dir, les relacions entre el text i el context.*
- f) oracions de relatiu adjectives explicatives: *Els alumnes, que estudien, aproven.*
- g) vocatius (el nom amb què hom s'adreça a una persona o cosa personificada): *Mira, xiquet, val més que ho deixem córrer.*

3. Oracions coordinades i subordinades:

- a) coordinades: *Els alumnes estudiaven per als propers exàmens, i els mestres es dedicaven a corregir els anteriors.*
- b) subordinades: *No cal que discutiu més, no en trauríeu res de bo. Una vegada acabat el curs, vam quedar ben descansats.*

4. Desplaçaments d'elements de l'oració, sovint amb duplicació pronominal:

- *No li vull donar cap explicació, a l'inspector. Tot això que m'has dit, faré veure que no ho sé. No pense anar al viatge, jo. D'entrades, ja no en queden?*

5. El·lipsi verbals:

- *Tu pintes molt bé; ells, no tant.*

6. Després del vocatiu que enceta una carta o un discurs:

- *Estimada amiga,
M'alegre que...*

7. Adreces:

- *Baixada del Carme, 25, 2n, 1a. / Baixada del Carme, 25, 2n 1a.*

8. Fórmules de comiat de les cartes si no hi ha verb en l'oració:

- *Molt atentament,*

9. Datacions (darrere la localitat):

- *Elx, 1 de juliol de 2003*

10. L'expressió de nombres decimals:

- *3,1416.*

No es posa coma en els casos següents:

1. Entre el subjecte i el verb:

- **La professora de matemàtiques, és molt sabuda.*

2. Entre el verb i els complements:

- **Vés a comprar, tinta per a l'ordinador.*

3. En les signatures, entre el càrrec de qui signa i la signatura:

- **El secretari, (signatura).*

4. En les oracions de relatiu adjectives especificatives:

- **Els alumnes, que estudien aproven.*

5. Davant un parèntesi:

- **Parlem de la llengua literària escrita, (la del cinema és literària parlada).*

II.2. PUNT (.)

Indica una pausa major. En general, es fa servir en les ocasions següents:

1. Al final d'una oració amb sentit complet:

- *Era un dia molt bonic i feia un sol meravellós.*

2. En les abreviatures:

- *Dra., Sr.*

3. En les representacions horàries:

- *La classe acaba a les 14.00 (I no: *14:00, *14'00 o *14,00).*

4. En les xifres, per a indicar els milers (si no s'hi deixa un espai en blanc):

- *1.000, 30.000, 150.000.*

5. En els comiats de les cartes si hi ha verb en l'oració:

- *Us salude molt atentament.*

No es posa punt en els casos següents:

1. En les xifres que indiquen ordre, no quantitat:

- *L'any 2003. El número de loteria 20467. La informació es troba en la pàgina 1050. El número 1000 de la publicació. La matrícula 4686 CCH.*

2. En les sigles:

- *ONU, OMS.*

3. En els símbols:

- *m, g, dl, km.*

4. En els rètols, avisos, etc.:

- *No fumeu*

- *Tancat per vacances*
- 5. En els títols, subtítols o titulars que encapçalen un text:
 - *Els signes de puntuació*
 - *L'IPC continua augmentant*
- 6. Darrere del nom quan s'escriu abans o després de la signatura en un document:
 - *Joan Martorell*
- 7. Darrere de les datacions:
 - *Dénia, 2 de juliol de 2003*

II.3. PUNT I COMA (;)

Indica una pausa intermèdia, més llarga que la coma i més curta que el punt. S'usa en el cas següent:

1. En sèries llargues i complexes on ja hi ha una altra puntuació interna:
 - *Formen part de l'equip docent: la professora d'informàtica, Lourdes Pla; la professora de matemàtiques, Neus Cuenca; el professor de delineació, Vicent Rosaleny, i la professora de FOL, Lidón Ahullana.*

II.4. DOS PUNTS (:)

Indiquen una pausa mitjana i acostumen a subordinar el segon element al primer. S'utilitzen, sobretot, després de certes expressions com *següent*, *per exemple*, *com segueix* (o en les instàncies, darrere les fórmules *Expose* i *Demane*), etc. Introdueixen els casos següents:

1. Enumeracions:
 - *Us demanem el material següent:*
 - *una cadira*
 - *una taula*
 - *un ordinador*

(Aquests elements enumerats no es tanquen amb punt perquè no hi ha cap verb.)
2. Exemples:
 - *Hi ha diferents elements paratextuals, per exemple: el titular, el destacat, el peu de la pàgina...*
3. Causes, conclusions, conseqüències, demostracions, explicacions o resums del primer element i en què els dos punts equivalen a una conjunció o locució conjuntiva (*doncs*, *perquè*, *per tant*, etc.):
 - a) causes: *Ja no podrem gaudir més d'aquesta actriu: s'ha retirat definitivament.*
 - b) conclusions: *L'empresa fa aigües pertot arreu i no hi ha res a fer: pleguem.*
 - c) conseqüències: *Tots nosaltres sabem la solució: apliquem-la com més prompte millor.*
 - d) demostracions: *L'afirmació només és demostrable en els casos següents: a, b i c.*
 - e) explicacions: *No podran anar-se'n d'excursió: no tenen diners.*
4. Citacions textuais:
 - *Quant a la variació lingüística Joan F. Mira diu: "El remei està en l'expansió, no en la reducció".*

II.5. PUNTS SUSPENSIVS (...)

Cal posar-ne sempre tres, i indiquen els casos següents:

1. La interrupció d'una expressió (una enumeració o un pensament):
 - a) enumeració: *Hi ha via mestres, bidells, personal de neteja...*
 - b) pensament: *Doncs, mira que tu...*
2. L'omissió d'una part del text en una citació literal, en aquest cas es posen entre claudàtors:
 - Joan Solà diu: "La voluntat individual de l'escriptor és l'última instància [...] en tota la qüestió de la puntuació".

Remarques sobre els punts suspensius

1. Els punts suspensius són equivalents d'*etcètera* (*etc.*), per tant, no s'han d'utilitzar els dos recursos junts. En registres formals és preferible *etc.* als punts suspensius.
 - * *Hi havia mestres, bidells, personal de neteja... etc.*
2. No s'ha de posar una coma davant els punts suspensius:
 - * *Hi havia mestres, bidells, personal de neteja,...*

II.6. PARÈNTESIS I GUIONS ,..., () (– –)

Introdueixen incisos, com les comes. Aquests tres signes, però, no són ben bé equivalents: les comes introdueixen incisos més lligats al text; els parèntesis introdueixen un aclariment o afegeixen una dada secundària al fil del discurs, i els guions introdueixen dins la seqüència un element de contrast, més brusc, en què l'autor fa una observació, un comentari personal o expressa una ironia. Per tant, les comes, els parèntesis i els guions, per aquest ordre, indiquen un incís de més proper a més allunyat del sentit i de la sintaxi del cotext (entorn o context lingüístic) on es troben.

- *Quan van expulsar els moriscos de les nostres terres (l'any 1609)...*
- *Així que va començar a ploure –a bots i barrals, per cert– vam córrer a arrecerar-nos.*

Els guions introdueixen també els diàlegs:

- *–Mare meua! –va exclamar.*

Remarca sobre els guions

El guió que tanca l'incís sol ser anul·lat pel punt de tancament:

- *Després podreu continuar estudiant –suposant que us en queden ganes. / Després podreu continuar estudiant –suposant que us en queden ganes–.*

II.7. CLAUDÀTORS ([])

Aquests signes delimiten expressions molt allunyades del sentit i de la sintaxi del cotext en què es troben. A més d'indicar que es deixa per citar un fragment, encloent-hi tres punts suspensius, tenen aquestes funcions:

1. Introduir fragments que falten en les citacions:
 - *Avui [ahir per al lector] la consellera...*
2. Indicar transcripcions fonètiques dels mots:

- La transcripció fonètica del mot anglès *prow* és [prau].

II.8. ELS SIGNES D'INTERROGACIÓ I D'ADMIRACIÓ (?), (!)

Aquests signes marquen l'entonació especial que acompanya les oracions o els fragments interrogatius o admiratius. L'IEC "tenint en compte que l'absència d'una normativa clara condueix a una situació confusionària", va aprovar l'Acord de l'11 de juny de 1993, en què, amb voluntat simplificadora, aconsellava posar-ne tan sols els de tancament.

REMARCA SOBRE ELS SIGNES D'INTERROGACIÓ I D'ADMIRACIÓ

El punt d'aquests signes serveix de punt final de l'oració:

- *Quan vindreu?*
- *Quina alegria!*

II.9. COMETES (« " ' ' " »)

Les cometes distingeixen un fragment del text respecte de la resta. N'hi ha de tres tipus: baixes o llatines (« »); altes o saxones (" ") i simples o senzilles (' '). Quan dins una mateixa oració s'han de fer servir diferents tipus de cometes, la gradació que s'hi acostuma a fer servir és la següent: cometes baixes, cometes altes i cometes simples. Exemple:

- En el llibre posava: «La ciutat no pot restar indiferent davant "la cultura del guany fàcil de les 'empreses' que fan de tapadores de tot tipus d'enriquiment incontrolat", perquè si no s'hi posa remei no quedarà una fanecada d'horta per al futur».

Les cometes simples s'utilitzen sobretot per a donar equivalències lèxiques:

- Vegem alguns sinònims geolectals: *xiqueta* 'nena', *vegada* 'cop', etc.

Les cometes tenen una funció denotativa quan introdueixen citacions literals, però també poden accomplir funcions connotatives com les següents:

- a) ironia: *Teniu un bon "parc" davant de casa* (quan en realitat és un solar abandonat).
- b) reserva davant la dimensió ideològica, la valoració ètica o social del sentit d'un mot: *És clar que es demana "honradesa" en la feina.*
- c) l'atenuació respecte al significat d'un mot que podria resultar massa solemne o pompós: *Estàvem tan bé que semblava el "paradís".*
- d) el caràcter argòtic o molt col·loquial d'un mot: *Hui en dia hi ha molts "enganxats" a la xarxa.*

Activitat 1

Trieu les frases ben puntuades de les opcions següents tot tenint en compte que en algunes ocasions n'hi ha més d'una.

1. Així, doncs, us quedeu al repàs? / Així doncs, us quedeu al repàs?
2. Parlava nerviosament dels seus problemes. / Parlava, nerviosament, dels seus problemes. / Parlava dels seus problemes nerviosament.
3. "La unitat col·loquial d'un idioma és la més difícil d'aconseguir" deia Joan Fuster. / Joan Fuster deia: "La unitat col·loquial d'un idioma és la més difícil d'aconseguir".
4. Comprarem fruita, taronges, plàtans, i cireres. / Comprarem fruita: taronges, plàtans i cireres.

5. *Els professors que se'n van de festa estan contents. / Els professors, que se'n van de festa, estan contents.*

Activitat 2

Reviseu la puntuació de les frases següents i corregiu-ne el que calga. En cas que ja estiguen ben puntuades poseu el signe igual (=) al costat.

1. *Ho he consultat en la pàgina 1064 d'un llibre que en té 1198.*
2. *Agafa paper Joan abans de posar-nos a imprimir.*
3. *No t'oblides d'apagar els ordinadors de tancar les finestres i d'apagar els llums abans d'eixir.*
4. *El que diem d'altra banda ja ho sap tothom.*
5. *Estic d'acord amb vosaltres, és a dir jo també accepto el repte.*
6. *Aquestes impressores, que tenen uns preus baixos no duren gaire.*
7. *Marta deixa'm la calculadora per favor.*
8. *Ja saps les darreres notícies sobre l'equip, Pau?*
9. *Creu-me Enric fes allò que et vaig aconsellar i deixa't de romanços.*
10. *En resum hem avançat molt i anem assolint fites importants.*
11. *Tothom se'n va desdir ells no obstant això van insistir a organitzar l'acte.*
12. *El mobiliari estava intacte el diners però havien desaparegut.*
13. *La presidenta del tribunal, va demanar un recés als vocals.*
14. *La mare llegeix una novel·la històrica jo una de policíaca.*
15. *L'únic alumne que no ha aprovat, és un que s'ho va deixar.*
16. *Trobe, que és el millor que pots fer.*
17. *Tinc euros alemanys, belgues, francesos, italians, etc...*
18. *Avinguda del Mediterrani 45*
19. *Benvolguda senyora,*
Us escric aquestes ratlles per agrair-vos la vostra tramesa,
Molt atentament.
Alacant, 3 de juliol de 2003.

Activitat 3

Heus ací la segona meitat de la columna "Llengua i literatura" que Joan F. Mira va publicar en la seua columna del setmanari *El Temps*, del 12 al 18 de desembre de 2000. Se n'ha tret part de la puntuació. Reposeu-la.

Llengua i literatura

[...] Expansió significa emprar uns estàndards que admeten un grau de variació suficient per no allunyar-se de les grans modalitats territorials però que no arriben a ser percebuts com a *distants* i *estrany*s fora del propi territori. Ara bé un cert grau d'estranyesa és inevitable no és fàcil que "serveixi" i "galleda" siguin percebuts com a pròxims i propis pels qui diuen "servisca" i "poal" però coses així i més fortes i extenses passen amb altres llengües literàries i els efectes no són vistos com a dispersió i barreres a la comprensió sinó com a extensió vitalitat i "riquesa".

I ací arribem a l'altre sentit de l'“expansió” contra la “reducció” al camp dels hàbits de lectura a la circulació dels llibres i per tant al mercat editorial. Perquè la unitat de l'espai literari de l'espai de la llengua escrita i en definitiva d'un espai que és molt més que la llengua depèn entre altres coses (però depèn *essencialment*) de la circulació de la cultura escrita en les diferents variants normalitzades de la llengua única. Depèn del manteniment d'un sol espai de mercat on siga tan fàcil i tan *normal* trobar i llegir una novel·la un assaig o un estudi un llibre de poemes o una traducció publicat a Barcelona o a Vic en variant “catalana” a València o a Alzira en variant “valenciana” o a Mallorca o a Manacor en variant “mallorquina”. No és qüestió de normes ni de noms sinó de llibres. Fa alguns anys comprava jo el diari en un quiosc on venen també material per a una escola veïna i una nena demanà “Té el llibre de lectura de valencià?” i el quiosquer li va donar *La plaça del Diamant*. Aquesta és la qüestió i aquest és el remei de la qüestió. Supose que m'explique. I m'agradaria que la nena o xiqueta l'escola el quiosquer i el llibre serviren servissin o servissen d'exemple i de recordatori.

Joan F. Mira

Activitat 4

Ara trobareu transcrit el primer paràgraf del text anomenat “Oficis curiosos”, escrit per Maria de la Pau Janer i publicat en la seua columna habitual de l'*Avui*. Se n'ha eliminat tota la puntuació: Reposeu-la.

Oficis curiosos

A Nova York la ciutat renouera i plena de vida hi ha gent que fa una curiosa feina mai no ho hauria imaginat però hi ha oficis ben estranys són les persones que es dediquen a donar conversa a l'altra gent així de senzill en un banc del carrer al Central Park a qualsevol racó hi ha persones disposades a vendre una part del temps i de les paraules el preu sol estar sempre ben estipulat naturalment va amb relació al temps que es dediqui a la conversa així si algú que viu a Nova York sent el pes de la solitud i una set enorme de paraules d'altri només ha de sortir al carrer i llogar els serveis dels qui intercanvien paraules durant mitja hora una hora o un temps indefinit podrà explicar històries a algú que l'escoltarà amb gest atent que li seguirà la conversa que respondrà als seus comentaris

Maria de la Pau Janer

Activitat 5

Puntueu el següent fragment d'un conte de Mercé Rodoreda:

ZERAFINA

Zi zenyora zóc la minyona nova ja ho zé que zón lez nou i que havia de venir a lez trez però éz que m'he perdut una mica i quan em penzava que ja havia arribat un zenyor molt ben veztit m'ha dit que era a Zantz m'ha explicat per on havia de pazzar per anar a Zant Gervazi i preguntant preguntant entre totz plegatz m'han enviat al Parque he vitz totez lez bèztiez elz tigre elz elefantz lez cotorrez i lez monez dezpréz he zortit a la Rambla i m'he pазzejat per entre lez florz i elz zenyorz que pазzaven em deien cozez un que duia un baztó m'ha convidat a beure una cervera no el coneixia però de zeguida hem eztat conegutz m'ha dit que era ric i que tenia ganez de cazar-ze no z'ezpanti que no m'ha pазzat rez viu zola vozté doncz zi em dezcuido quin zuzto que li hauria donat zi zabéz l'eztona que fa que em pазzejo per aquezt carrer [...] per què no he trucat el timbre perquè zempre que el volia tocar em picava quan eztic una mica nervioza tot el que toco pica com zi eztiguéz ple d'electricitat de maletes no en tinc tot ho duc en aquezt farzellet [...]

Que quina vida feia al poble zí miri era bastant pezat cuidar-me de la caza i de lez gallinez i ajudar la mama a pujar elz meuz zet germanetz i quan van eztat pujatz la mama em va dir que valdria méz que anéz a zervir que potzer m'ezpavilaria una mica i podria enviar-li zèntimz zi zenyora he zervit a duez cazez em penzo que ja li ho deia el zentor rector en la carta que li va ezcriure a la primera noméz hi vaig eztat quinze diez perquè el noi era molt dolent quan enz quedàvem zolz em cridava Zefarina el primer dia hi vaig córrer de zeguida em va pozar drete almig del pазzadz com una fuzta ze'n va anar un troz lluny darrera meu va agafar embranzida i em va clavar una cozza al cul que zenze voler vaig haver de córrer zinc metrez finz al vidrez de la galeria i va cridar gol i això m'ho va fer tota la zanta tarda [...]

I ara ja ho zap tot per la feina em penzo que li agradaré zóc molt neta i menjo a miquez com un ozell de malalta no n'eztic mai tot el que em pазza éz que a l'hivern zi no m'abrigo bé m'encoztipo noméz tinc el mal de zer una mica papizzota ze'm quedarà oi

RODOREDÀ, M. (1979) "Zefarina", dins *Tots els contes*, Barcelona, Edicions 62, p. 214-216.

BIBLIOGRAFIA

PUJOL, Josep M. – SOLÀ, Joan (1995): *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*. Barcelona: Columna.

REFERÈNCIES DELS EXEMPLES

JANER, Maria de la Pau: "Oficis curiosos", *Avui*, 18 de maig de 2003.

MIRA, Joan F. (2000): "Llengua i literatura", *El Temps* (12-18 de desembre de 2000).

PUJOL, Josep M. – SOLÀ, Joan (1989): *Tractat de puntuació*. Barcelona: Columna.